

ΧΡΟΝΟΣ – ΠΟΙΟΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ / ΡΗΜΑΤΙΚΗ ΟΨΗ

Βασική στην ελληνική γλώσσα είναι η ταξινόμηση των ρηματικών τύπων ανάλογα με το ποιόν ενέργειας ή, αλλιώς, τη ρηματική όψη. Η κατηγορία αυτή δηλώνει τον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται μια πράξη, τον τρόπο με τον οποίο ο ομιλητής αντιλαμβάνεται και παρουσιάζει το περιεχόμενο του ρήματος. Σύμφωνα με την κατηγορία του ποιού ενέργειας μια πράξη μπορεί να παρουσιάζεται

- α) στην εξέλιξη και διάρκειά της (διαρκές ή επαναληπτικό ποιόν ενέργειας)
- β) στην ολοκλήρωση, σύνοψη και σύμπτυξή της (στιγμιαίο ποιόν ενέργειας)
- γ) ως κάτι συντελεσμένο, ως αποτέλεσμα (αποτελεσματικό ποιόν ενέργειας).

Το ενεστωτικό θέμα και όλοι οι τύποι που ανάγονται σε αυτό (π.χ. **φεύγ-ειν**) δηλώνουν πρωτίστως διάρκεια ή εξέλιξη, το αοριστικό και οι συγγενείς τους τύποι (π.χ. **φυγ-εῖν**) κάτι το στιγμιαίο, το θέμα παρακειμένου (π.χ. **πεφευγ-έναι**) το αποτέλεσμα.

Αντίστοιχα διαφοροποιείται και η σημασία των ρημάτων, π.χ.: θνήσκειν δηλώνει την κατάσταση του θανάτου, θανείν δηλώνει το σημείο του τέλους της ζωής, τεθνηκέναι / τεθνάναι ότι κάποιος είναι ήδη νεκρός.

Η απόλυτη χρονική βαθμίδα (παρόν, παρελθόν, μέλλον) δηλώνεται αποκλειστικά και μόνο με την οριστική ενός ρήματος (όπου και εδώ υπάρχει χρωματισμός του περιεχομένου ανάλογα με το ποιόν ενέργειας):

- παρόν: ενεστώτας, παρακείμενος
- παρελθόν: παρατατικός, αόριστος, υπερσυντέλικος, και ενίοτε ο παρακείμενος
- μέλλον: απλός μέλλον, τετελεσμένος μέλλον

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΕΣΤΩΤΑ:

1. Είναι συνυφασμένη με το παρόν.
2. Ο ενεστώτας στην οριστική μπορεί να είναι άχρονος, δηλώνει κάτι που ισχύει πάντα (γνωμικός ενεστώτας): χείρ χείρα νίπτει
3. Ιστορικός – αφηγηματικός ενεστώτας (praesens historicum): ἄρχεται ὁ πόλεμος τῶν Ἀθηναίων και Πελοποννησίων.
4. Αποτελεσματικός ενεστώτας (αντιστοιχεί με παρακείμενο): π.χ. η χρήση του πυνθάνομαι με την έννοια "έχω πληροφορηθεί". ἤκω και οἴχομαι με αποτελεσματική σημασία.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΥ:

Έχει επαναληπτική σημασία, δηλώνει διάρκεια (και ως αφηγηματικός / ιστορικός χρόνος δίνει έμφαση στη διάρκεια). Βρίσκεται συχνά σε αντιδιαστολή με τον αόριστο, π.χ.: Ξενοφών ἐποίησε βωμόν και τὸ λοιπὸν ἀεὶ θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ και πάντες οἱ πρόσχωροι μετείχον τῆς ἑορτῆς.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΑΟΡΙΣΤΟΥ

1. Αφηγηματικός αόριστος: Γενική χρήση στις αφηγήσεις. Δηλώνει παρελθοντικά γεγονότα που έχουν ολοκληρωθεί:
Οἱ Λακεδαιμόνιοι Λύσανδρον ἐξέπεμψαν ναύαρχον· ὁ δὲ ἀφικόμενος εἰς Ῥόδον, εἰς Κῶ και Μίλητον ἐπλευσεν και ἐκεῖ ἔμεινε (!) μέχρι οὗ Κῦρος ἀφίκετο.
Η πραγματική διάρκεια ή η επανάληψη δεν ενδιαφέρει παρά μόνο όταν δηλώνεται ξεχωριστά με επιρρηματικούς προσδιορισμούς: Ἐν Κελαιναῖς ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα.
2. Συνοπτικός αόριστος: Το περιεχόμενο του ρήματος εμποτεύεται στο σύνολό του. Σε αυτήν την παράμετρο έγκείται το ενδιαφέρον του χρήστη ενός αορίστου: Ἐγένετο Μεσσήνη Λοκρῶν τινα χρόνον.
3. Τελικός αόριστος: Ἔπειθον αὐτοὺς και οὓς ἔπεισα, τούτους ἔχων ἐπορευόμην.
4. Εναρκτικός αόριστος: Ἐπειδὴ δ' ἐβασίλευσε Θησεύς, εἰς τὴν νῦν πόλιν ξυνώκισε πάντας.
5. Γνωμικός αόριστος: Χρήση της οριστικής αορίστου χωρίς δήλωση χρόνου (γνωμικά): Τὰς τῶν φαύλων συνηθείας ὀλίγος χρόνος διέλυσε.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΠΑΡΑΚΕΙΜΕΝΟΥ, ΥΠΕΡΣΥΝΤΕΛΙΚΟΥ, ΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΑ

Αποτελεσματική σημασία

Ο παρακείμενος στη μετακλασική εποχή σε μεταβατικά ρήματα είναι παρελθοντικός χρόνος.

ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΜΕΛΛΟΝΤΑ

Μελλοντική σημασία χωρίς περιορισμό σε ένα ποιόν ενεργείας.

ΟΙ ΤΥΠΟΙ ΕΚΤΟΣ ΟΡΙΣΤΙΚΗΣ

Εκτός οριστικής υπερισχύει το ποιόν ενεργείας

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ

Εἶπωμεν ἢ σιγῶμεν;

Μή μοι θορυβήσετε! (στιγμαίο, εναρκτικό)

ΕΥΚΤΙΚΗ

Λέγοι τις ἂν ταῦτα

Εἶποι τις ἂν ταῦτα

ΠΡΟΣΤΑΚΤΙΚΗ

λέγε / εἶπέ

Βλέψον πρὸς τὰ ὄρη / Βλέπε πρὸς τὰ ὄρη

ΑΠΑΡΕΜΦΑΤΟ

Βούλει οὖν, ἐπειδὴ τιμᾶς τὸ χαρίζεσθαι, μικρόν τί μοι χαρίσασθαι.

Κῦρος ἤξιου δοθῆναι οἱ ταύτας τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἄρχειν αὐτῶν

(ποια ἡ διαφορά με το ἄρξαι;)

Οὐ βουλευέσθαι ἔτι ὄρα, ἀλλὰ βεβουλευῆσθαι.

ΜΕΤΟΧΗ

Μένων δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν ἄρχειν.

Διοτίμα γελάσασα ἔφη.

Κῦρος ἦσθετο τοὺς περὶ Μένωνα διαβεβηκότας.